

Akademie výtvarných umění v Praze

Studijní program Výtvarná umění

Ateliér Intermédiá II. / Škola Dušana Zahoranského a Pavly Sceránkovéj

DIPLOMOVÁ PRÁCE

DOVOLENKA

HOLIDAYS

Vypracoval*a: MgA. Ivana Zuskinová

Vedoucí diplomové práce: prof. Mgr. art. Dušan Zahoranský,

doc. MgA. Pavla Sceranková, Ph.D.

Oponent*ka diplomové práce: Mgr. Barbora Kundračíková, Ph.D.

Akademický rok 2022/2023

HOLIDAY / MADONNA

Skladba „*Holiday*“ od Madonny je výzvou, aby sme si oddýchli od životných problémov a stresu a spoločne oslávili svet. Povzbudzuje ľudí, aby si vyhradili jeden deň venovaný oslave životných radostí a namiesto toho, aby sa zaoberali negatívnymi zážitkami, hľadali v živote to pozitívne. V podstate je to pieseň o objatí dobrých časov, tanci a dobrom vzájomnomžití.

Hudobný kritik Dave Marsh poznamenal, že to bola perfektná skladba pre éru Reagena a Busha. Holiday sa stala základom Madonniných živých vystúpení.

TÉMA

Dovolenka je odvodená od slova „dovoliť si“ a je to skrátený názov pre dovolenú absenciu (neprítomnosť) zamestnanca na pracovisku. Tým, že v súčasnosti existuje niekoľko foriem pracovnej doby, je ťažké odhadnúť presný čas, kedy sa dovolenka má uskutočniť. Sama pracujem v rámci „klzavej“ pracovnej doby, to znamená, že nie je určený presný čas behom dňa, kedy mám vykonávať prácu. Definícia klzavej pracovnej doby popisuje len povinnosť odpracovania ôsmich hodín za jeden pracovný deň. Tým sa počas dňa čas striedavo predlžuje a skracuje podľa potreby zamestnávateľa. Voľný čas sa prelína s pracovnou dobou a sa stal niečím, čo som si mohla dovoliť vytvoriť alebo zažiť.

Tráviť voľný čas a nájsť si zmysel v jeho prežívaní, sa väčšinou odvíja od potreby prežitia šťastia. Podľa Chorváta má byť budúcnosť v náraste chcenia mať čo najviac voľný čas. Už dnes pociťujeme voľnočasové formy a aktivity ako zásadné prvky spoločenskej aktivity. „Viac spoločenského bohatstva a viac voľného času ako dôsledok pokroku vo vede a technológiách budú mať za následok vyššiu úroveň spoločenskej integrácie a redukciu spoločenských konfliktov.“(Ivan Chorvát a Jiří Šafr, *Volný čas, společnost, kultura*.) ¹

Nástupom do práce na hlavný pracovný pomer sa môj život radikálne zmenil. Ovplynulo to nie len tvorbu ale aj osobný život v ktorom je zahrnutý voľný čas. Postupne sa začínali jednotlivé časti dňa zlievať do jedného celku a kolobehu, kedy nebolo možné posúdiť, kde sú hranice a ktorá časť začína a ktorá končí. Tempo bolo určované dobrovoľne primárne prácou. Je jednoduché vpadnúť do

¹ HOFREITER, Roman, Věra PATOČKOVÁ, Miroslav PAULÍČEK a Milan ZEMAN, CHORVÁT, Ivan a Jiří ŠAFR, ed. *Volný čas, společnost, kultura: Česko - Slovensko*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2019. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 9788074192708.

niečoho, kde sa človek cíti sebaisto. Vidí rýchle výsledky a posun. Kedy ho práca naplňa a nesie ju stále so sebou. Mentálne sa nevie od toho oprostiť a dosahuje nekonečné ciele. Začína sa z toho vytvárať algoritmus, ktorý sa prepĺňa dátami. Nakoniec sa odsúvajú ďalšie možnosti trávenia času až sa z toho stane rutina. Vďaka stálej práci nastal komfortný pocit stáleho príjmu, zvyšovanie životnej úrovne, rôzne druhy výhod, realizovanie projektov, nabranie skúseností, vytváranie kontaktov a posun v zručnostiach. Čím viac a rýchlejšie celý proces prebiehal, tým rýchlejšie boli výsledky. Dlhodobu to bolo pre mňa neudržateľné a tak som hľadala rôzne impulzy prerušenia v procese.

Tematika dovolenky a voľného času sa stala námetom mojej diplomovej práce. Začala som premýšľať, kedy a ako môžem využiť benefit kľzavej pracovnej doby a či dovoliť vziať si voľný čas - dovolenku cez pracovnú dobu a mimo nej. Hranice medzi oficiálne definovanou dovolenkou povolenou zamestnávateľom a voľným časom sú pre mňa zmazané. Nesnažím sa ani tak o zmenu systému, ako vlastnú životnú situáciu pochopiť a vedieť prispôbiť. Hľadám hranice a mantinely medzi oficiálnou dovolenkou a voľným časom. Dôležitý aspekt pre mňa zohráva čas. Tým, že je obmedzený počet dní – hodín na oficiálnu dovolenku, je dôležité plánovanie. Voľný čas sa môže uskutočniť vždy mimo ôsmich odpracovaných hodín v pracovnom týždni. Dnes je možné si vyžiadať dovolenku aj po častiach v rámci dňa či dokonca po hodinách. Najkratšia povolená dovolenka je na jednu hodinu. Práve tento fakt ma začal zaujímať hlbšie. Kedy sa snažím fantazijne vymýšľať scenáre možnej dovolenky počas jednej hodiny.

SÚVISLOSTI

Predstava dovolenky ako ju poznáme teraz zostáva v podobnej forme od druhej polovice 20. storočia, keď sa dostal skrz odbory do širšieho povedomia ľudí a bežného kolobehu ich života. Dovolenka ako pojem výrazne ovplyvnil strednú a

vyššiu triedu. Reflektuje fenomén uponáhľanosti dnešnej doby a má snahu o potrebu identifikácie zmien v oblasti ekonomického života a jeho mechanizmov. Je viditeľné aký zásadný vplyv má na dovolenky trend v oblasti kultúry či technologickom pokroku. Vývojom dovoleniek v Čechách a na Slovensku sa zaoberajú autori Ivan Chorvát a Jiří Šafr v publikácii *Voľný čas, spoločnosť, kultúra*. Zamýšľajú sa nad podobnosťami oboch štátov od éry Československa po súčasnosť. Zaujímavá premena nastala po zmene režimu, ktorá udala trend vnímania trávenia času na základe kapitalistického systému. Voľný čas sa stáva čoraz viac diskutovanou témou súčasnosti a stáva sa často luxusom. Vo všeobecnosti dlhodobo vnímame fenomén uponáhľanosti, kedy sme ako jedinci nútení stíhať množstvo aktivít alebo zážitkov za krátky čas. Práve čas sa stáva vzácnym a cenným artiklom ktorého mnoho ľudí túži mať viac. Základ tvorí predstava o jeho chápaní ako o dobrovoľnej voľbe a jeho využívaní. Spája sa s hodnotami existenciálneho prežívania.

Voľný čas v slobodnom rozhodovaní o jeho trávení vznikol v 19. storočí v industriálnej ére. Počas tohoto obdobia sa u väčšiny populácie stala práca platenou činnosťou a kontrolovanou aktivitou, kde sa vymedzil pracovný čas a odpracované dni v týždni. Vďaka tomu vznikol priestor na voľný čas, ktorý mohlo mať aj sociálne negatívne podoby. Na základe toho sa v 19. storočí začal tento čas kontrolovať a vznikli rôzne organizácie, dovolenkové, rekreačné, športové aktivity či kultúrne podujatia. Dôležitým zlomom bol aj nárast finančných príjmov, pracovná doba, liberalizácia v rámci cirkvi, zvyšovanie úrovne bývania, miesta určené na trávenie voľného času či zábavy a každopádne aj technologický pokrok.² Príkladom rozvoľnenia cirkevných pravidiel v rámci pracovného času

² HOFREITER, Roman, Věra PATOČKOVÁ, Miroslav PAULÍČEK a Milan ZEMAN, CHORVÁT, Ivan a Jiří ŠAFR, ed. *Voľný čas, spoločnosť, kultúra: Česko - Slovensko*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2019. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 9788074192708.

bola Británia. V roku 1842 tam vznikla organizácia *Early Closing Association*, ktorá mala za cieľ umožniť pracujúcim ľuďom mať v sobotu poobede voľno za výmenu Svätého pondelka, ktorý sa mal vrátiť naspäť ako pracovný deň. V tomto období v Británii fungoval pracovný týždeň od utorka do soboty. Týmto krokom sa mal eliminovať alkoholizmus či účasť na kohútích zápasov.³

Legálna pracovná doba 11 hodín denne bola na území Česka a Slovenska prítomná až do založenia Československa, kedy ju nahradila 8 hodinová pracovná doba. Príchodom osemhodinového pracovného dňa sa však neskrátil počet odpracovaných dní, 6-dňový pracovný týždeň zostal zachovaný. Zmena u nás nastáva až na konci 60. rokov, kedy sa zaviedol 5-dňový pracovný týždeň.

Nie je teda prekvapivé, že práve 60. rokoch 20. storočia nastáva zlom vo vnímaní dovolenky a voľného času. Vnímanie potreby existencie voľného času a jeho trávenie rôznymi spôsobmi sa stalo spoločenským statusom. Viac možností stráviť osobné voľno odzrkadľuje zvyšovanie spoločenského bohatstva. Tým sa poukazovalo aj na vyššiu životnú úroveň a pokles prípadných konfliktov v spoločnosti. Uvažovanie o trávení voľného času sa stalo synonymom dobrého života.

Od 70. rokov sa vo väčšine krajín Európy v rámci 40 hodinového pracovného týždňa nič zásadne nezmenilo. Ľudia stále vnímajú prácu ako dominantnú časť svojho života a nutnosť obetovať svoj voľný čas na jej úkor v prípade, že v nej chcú byť úspešní. Dominantným faktorom sú aj vzrastajúce nároky zamestnania a v neposlednom rade zamestnávateľov. Jedinci nadhodnocujú čas trávený v zamestnaní a podceňujú svoj voľný čas. Z toho vyúsťuje aj stres či pocit časovej

³ Víkend a jeho história: Namiesto soboty boli voľné pondelky | interez.sk. interez.sk | byť smart je interez [online]. Copyright © Interez.sk 2014 [cit. 11.05.2023]. Dostupné z: <https://www.interez.sk/namiesto-soboty-boli-volne-pondelky-takto-vznikalo-zavedenie-dvojdnoveho-volna-pocas-vikendov/>

tiesne. Jeden zo zásadných faktorov, ktorý navodzuje tlak či stres, je flexibilný čas či ambicióznosť. Prenikanie pracovných povinností do súkromného života začalo byť neúnosnou zložkou, ktorú pociťuje každá sociálna vrstva.

Zásadný rozdiel v pracovnej dobe bol napríklad medzi Spojenými štátmi a Európou, a to hlavne v 60. a 80. rokoch. Zatiaľ čo v Spojených štátoch Amerických nenastala zmena v pracovnom čase a nezmenil sa ani počet dní dovolenky, vo Francúzsku a vo Veľkej Británii nastáva v 70. – 80. rokoch 20. storočia veľký záujem spoločnosti o voľnočasové podujatia a to hlavne v rámci športových aktivít. Vznikali vo veľkej miere nové mužské aj ženské športové kluby. Ďalšou, výrazne obľúbenou aktivitou obyvateľov sa stalo záhradkárčenie, umenie a záujem o kultúru.⁴

V období medzi 1977 – 1982 prebiehal výskum, výsledkom ktorého vyplynulo, že spoločnosť vo vyspelých krajinách mierne uprednostňuje voľný čas pred vyšším finančným príjmom. Tento fakt sa v 90. rokoch zmenil aj vďaka silnejšiemu konzumu a trhu práce. Európa sa tým pádom poddala režimu fungovania v rámci práce a voľného času na úroveň Spojených štátov.

Rozsah voľného času v podobe platenej dovolenky v súčasnosti paradoxne rastie. Pred rokom 1989 v Československu mal občan do 23 rokov nárok na 2 týždne ročne, dnes má každý zamestnanec v Českej republike právo na najmenej 4 týždne dovolenky.

Trend navyšovania pracovného nátlaku od 90. rokov má za následok, že v súčasnosti nastal problém preťaženia zamestnancov prácou. Je tu pocit uponáhľanosti a časového nedostatku. V masových médiách sa častokrát

⁴ HOFREITER, Roman, Věra PATOČKOVÁ, Miroslav PAULÍČEK a Milan ZEMAN, CHORVÁT, Ivan a Jiří ŠAFR, ed. Volný čas, společnost, kultura: Česko - Slovensko. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2019. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 9788074192708.

spomínajú pojmy ako *work-life balance* v médiách, *lifestyle* magazínoch, blogoch, článkoch či na sociálnych sieťach, kde častokrát narazíme na rôzne návody ako fungovať pri preťažení prácou a možnostiach vhodného trávenia voľného času.

Časový stres však nemusí mať súvislosť len s reálne odpracovanou dobou, ale je potreba zohľadniť omnoho viac faktorov, ktoré k tomu prispievajú. Jedná sa napr. o flexibilnú pracovnú dobu, ambicióznosť, rôznorodé voľnočasové aktivity alebo aj nátlak na výkon v pracovnom prostredí a na nerovnosť možností medzi pohlaviami. Dôsledkom ekonomickej nestability, ako u nás tak aj vo svete, je strach zo straty zamestnania a má za príčinu aj tlak na zvýšenú produktivitu zamestnancov či prijatie zhoršených podmienok ako dlhého pracovného času alebo práce v neštandardnom čase (cez víkendy, dovolenky, v noci...). Príčinami prepracovanosti je častokrát aj súťaživosť medzi zamestnancami, ktorá je podporovaná v mnohých firmách, vzniká tak rivalita a tlak na čoraz viac odpracovaných hodín. Môže sa tam objaviť silná kariérna ambicióznosť dosiahnutie vyššieho uznania a zárobku v kratšom čase, zamestnanci tým dávajú najavo svoju lojalitu k práci. Vo veľkej miere to má aj za následok konzumná spoločnosť, dôsledok spotreby či vzrastajúca nákupná sila.

V reakcii na pocit neistoty zamestnania, neoliberalizmus či neštandardný pracovný úväzok vznikol pojem „prekarizácia“, ktorý sa v súčasnosti masívne objavuje v akademickej literatúre či médiách. Tento pojem vznikol v období 70. rokov minulého storočia, kedy sa poukazovalo na slabé finančné zabezpečenie domácností. Francúzsky sociológ Pierre Bourdieu označil v 90. rokoch prekarizáciu ako všadeprítomnú. Je prirovnaná k trvalému stavu neistoty. Prekarizácia bola vnímaná ako zmena perspektívy a možnosti uvažovania o inej forme fungovania v spoločnosti. Hľadanie možnosti úteku zo štandardnej

pracovnej doby. Časová flexibilita v zamestnaní mala umožniť rozvoľnenie medzi kapitálom a prácou a zaručiť oddelenie pracovného života a voľného času.⁵

Alternatíva k fungovaniu bežného hlavného pracovného pomeru zároveň umocnila pocit neistoty a počas krízy v roku 2008 sa prekarizácia stala jej synonymom. Na základe tohto pojmu a jeho neustáleho formovania a podpore seba organizácie v odboroch ľudí na voľnej nohe vznikli aj umelecké odbory. Vo Francúzsku v 60. rokoch vznikla organizácia SNAP, ktorá má za cieľ sa podieľať na úvahách o potrebnom zlepšení súčasného postavenia umelcov. Poukazuje na neistotu umeleckých profesií a jeho neustále zhoršovanie v súčasnosti. Bojuje za obranu spoločenského postavenia tvorcov, kolektívne alebo individuálne práva a najmä za právo na odmenu za nekomerčné výstavy.

Je dôležité podotknúť, že je prekarizácia ovplyvnená súčasnou ekonomickou krízou, je dôsledkom neoliberálnych deregulácií trhu. Tento fakt sa potom odráža v zraniteľnosti ľudských bytostí a ich neistotách. Zároveň sa však udržala forma flexibilnej pracovnej doby a ziskava na čoraz väčšej popularite a je stále populárnou.

Fenomén flexibilnej práce má viesť k uvoľnenejším vzťahom medzi zamestnancom a zamestnávateľom. Nemá jednotný charakter a môže viesť k odklonu od kolektívneho a komunitného trávenia času, čo v konečnom dôsledku vedie zamestnanca sa viac venovať individuálnym aktivitám. V nelineárnej pracovnej dobe si môže jedinec napláňovať, kedy a ako chce pracovať. Tento model pracovnej doby môže byť preto výhodnejšou alternatívou pre rodiny.

⁵ Prekérní pojem prekarity - Artalk.cz. Artalk.cz - Aktuálně o výtvarném umění [online].

Copyright © COPYRIGHT 2007 [cit. 05.05.2023]. Dostupné

z: <https://artalk.cz/2023/03/20/prekerni-pojem-prekarity/>

Umožnil by byť rodičom časovo flexibilnejšími a umožnil by sa obom rodičom tráviť viac času s dieťaťom.

Vo voľnom čase je taktiež viditeľný nárast nákladov na aktivity u jedincov či v rodinách, rôznorodosť činností a zamerania. V Británii to bolo v 70.-80. rokoch až o 150 % neúmerne k navýšeniu voľného času, ktorý bol len o 2%. Produkty na základe voľného času aj v súčasnosti hromadia vysoké zisky a stávajú sa návodmi na správny život. Rozsiahle možnosti zaplnenia osobného času spôsobujú časový stres, kedy sa jedinec snaží pod nátlakom trendov, influencerov či sociálnych sietí zažiť čo najviac a v čo najkratšom čase. Vytvára to v spoločnosti úzkosť a paniku v dojme, že jej stále niečo uniká. Symbolom plnohodnotného života a trendom súčasnosti sa stáva sebarozvoj a budovanie identity skrz voľnočasové aktivity.

Vznik, resp. premena vnímania voľného času od polovice 20. storočia priniesla v západnej Európe asi jeden z najsilnejších fenoménov, ktoré pretrvávajú dodnes - turizmus. Turizmus je jednou z najbežnejších foriem prežívania dovoleniek. Turizmus pomohla vytvoriť konzumná spoločnosť a stal sa tak stálou ekonomickou súčasťou spoločnosti, v niektorých krajinách sa stal hlavným zdrojom príjmov. Zmena destinácie vo voľnom čase za účelom oddychu, relaxu či turizmu vo väčšine ľudí navodí pocit dovolenky. Podľa umelkyne Terezy Bonaventúrovej je dovolenka stavom mysle a dá sa zažiť kdekoľvek. Umelkyňa sa o to pokúsila vo svojom projekte, ktorý sa zaoberá *overturizmom*. Vo svojej práci zdokumentovala svoju dovolenku na sídlisku v pražských Ďáblicích. Tým aby Bonaventúrová mohla zažiť pocit dovolenky, musela vypracovať projekt, ktorého výsledná forma bola v podobe dokumentácie, ktorá bola nakoniec prezentovaná v galérii. ⁶Umelecká činnosť a prežívanie voľnočasových aktivít je zrazu

⁶ Dovolená je stavem mysli, dá se strávit kdekoliv. Fotografka se jela rekreovat na dáblické sídliště | Radio Wave. Radio Wave [online]. Copyright © 1997 [cit. 05.05.2023]. Dostupné

v rozpore. Vo svojich vlastných umeleckých projektoch hľadám únik od každodenného života, kedy s pocitom voľnosti prechádzam do rôznych foriem eskapizmu.

Podľa Bojany Kunst, počas práce na projektoch taktiež reflektujeme svoju sebarealizáciu a častokrát dávame zo seba aj veľké množstvo osobného. Z toho môže vyústiť strata kontroly nad časom, tzv. časová nekontrolovanosť a zanedbanie času pre seba alebo pre ostatných, ktoré po dlhšom čase môžu vyústiť do vyhorenia. S tým úzko súvisí fenomén a trend práce a plnenia rôznych projektov s nejasnou, často vágnou náplňou a víziou, kedy projekt označiť za úspešný, resp. úspešne ukončený. Slovo „projekt“ sa začalo v umeleckej činnosti objavovať v 20. storočí a stal sa jeho základom. V štúdií od Johnnieho Gratonna a Marka Sheringhama slovo „projekt“ predstavuje paradigmu vizuálnej kultúry. Používaný termín popisuje jeho procesuálny charakter a odzrkadľuje skupinové či otvorené praktiky, ktoré nemusia mať za úlohu dokončenia alebo naplnenia. Poukazujú na tekutosť času v priebehu projektu, jeho skúmania alebo zmeny. Rozdiel medzi prácou a projektom je v chápaní času. Projekt je reflexiou a úvahou nad možnosťami v budúcnosti, kdežto práca je neustálym kolobehom využívania pracovných ľudských síl a aktivitou. Tým sa práca spája aj s konzumom. Umelecká tvorba 60. rokov môže mať mnoho spoločných prvkov s kapitalizovanou prácou. Môžeme to prirovnať k využívaniu materiálov, produkcie, času, produktivite či priestoru. Produkovanie umenia si nesie so sebou už dlhodobo vykorisťovanie ľudských možností umelcovho života. Do popredia prichádza problém práce na projektoch. Stávajú sa súčasťou života s vplyvom na existenciu. Ďalším narušením rovnováhy v projektoch môže nastať na základe splnenia termínov,

ktoré reagujú aj na ekonomickú situáciu a na úkor deadlinu sa stáva projekt konečným. Tým môže narušiť experimentovanie prítomnosti s odkazom na budúcnosť a kreatívneho vyžitia. Môže to mať za následok vyčerpanie síl a vznik frustrácie. Pokiaľ má umenie naďalej existovať, musí si vedieť obhájiť vydobyť svoju pozíciu a požiadavku na čas v tvorbe a jej trvanie.⁷

Jedinci hľadajú vlastné úniky voľného času rôznymi formami a aktivitami. Jednou zo najzásadnejších zložiek sú nové technológie, ktoré sa stali úplne bežnou súčasťou života. Technológie spôsobujú taktiež nárast pasívnych voľnočasových aktivít. Digitalizácia a virtualizácia zohráva v súčasnosti kľúčovú rolu. Vďaka tomu nastala transformácia tradičných voľnočasových aktivít (pozeranie filmov, hranie počítačových hier, počúvanie hudby, komunikácia cez rôzne platformy,...). Spôsobuje to aj individualizovanie aktivít a sprostredkovanie bezprostredných osobných kontaktov a zážitkov. Jednoducho menia spôsob toho, ako tradične tráviť voľný čas.

Vďaka využívaniu rôznorodých aplikácií ako je napr. Spotify alebo Youtube venuje jedinec neskonale mnoho hodín sledovaním či počúvaním hudby, podcastov, videí, streamov... Jeden z najjednoduchších a najrýchlejších možných únikov z bežného prostredia do vlastného eskapizmu svojich záujmov. Tým, že dnes je možné skrz smartfóny, notebooky a internet pracovať pri mnohých zamestnaniach kdekoľvek a kedykoľvek, stieranie medzi pracovnou dobou a voľným časom sa zmenšuje, prípadne úplne vytráca. Dôležitosť rôznych impulzov, ktoré túto novodobú bežnosť života narušia sú potrebné a žiadúce. Poetickosť,

⁷ SKOPALOVÁ, Eva a Václav JANOŠČÍK, ed. *Návrat do budoucnosti*. Přeložil Magdalena Jadwiga HÄRTELOVÁ, přeložil Martin MICKA, přeložil Ondřej TRHOŇ, přeložil Josef ŘÍDKÝ, přeložil Alžběta STANČÁKOVÁ, přeložil Anna KOUTSKÁ. V Praze: Vysoká škola uměleckoprůmyslová, 2019. ISBN 978-80-87989-81-4.

v životoch ľudí je neodmysliteľným dopytom mnohých jedincov. Podľa životnej úrovne spoločnosti v krajinách, tým sa tento dopyt po kultúre zvyšuje.

Kultúra nám poskytuje. okrem množstva iných funkcií, aj možnosť dočasného úniku z reality v podobe eskapizmu. Jedna z najbežnejších foriem úniku je počúvanie hudby. Žijeme v spoločnosti, ktorá je posadnutá počúvaním hudby. Počúvame a využívame ju úplne všade od cvičenia, v aute, pri tanci, v práci, pri oslavách, keď sme smutní, šťastní atď. ... Starovekí Gréci boli hudbou fascinovaní prinajmenšom rovnako ako my dnes. Vychádza to taktiež aj z mytológie a viery, že ľudská tvorivosť súvisí s vplyvom skupiny bohýň múz. Každá múza predstavuje jednu konkrétnu umeleckú disciplínu. Skrz hudbu sa tieto disciplíny šírili a mali za úlohu učiť a vytvoriť civilizovaného človeka. Na základe toho vznikol aj nespisovný, ale často používaný termín *muzika* odvodený od slova múza. V starovekom Grécku sa hudba využívala aj ako druh medicíny a Gréci sa ňou dokonca snažili liečiť rôzne choroby. Taktiež k lepším výkonom a to vo forme sprievodnej hudby pri športových aktivitách či počas pracovného výkonu na udržanie rytmu pri veslovaní lodí a iných monotónnych a často bezduchých činnostiach. Tým sa od dnešného využívania hudby moc neodklonilo. Taktiež počúvame hudbu pri práci alebo športových aktivitách či meditácií.⁸

Hudba je jedna z najdostupnejších záľub, ktorá je v oblúbe mnohých ľudí. Počúvať hudbu nebolo nikdy predtým tak jednoduché tak ako dnes. Podľa výskumu IFPI (Medzinárodná federácia hudobného priemyslu) z roku 2022 vyplynulo, že človek počúva hudbu v priemere 20 hodín týždenne. V niektorých krajinách je dokonca táto hodnota pod priemerom. Napríklad v Číne počúvajú

⁸ Hudba a tvorivosť v antickém Řecku - TED-Ed - Videacesky.cz. Videacesky.cz | YouTube videa s českými titulky [online]. Copyright © 2023, [cit. 05.05.2023]. Dostupné z: <https://videacesky.cz/video/hudba-a-tvorivost-v-antickem-recku>

obyvatelia hudbu priemerne 28 hodín týždenne. Počúvaním hudby môžeme rovnako prispieť ku korigovaniu vlastnej mentálnej stability. Hudba častokrát spája predstavy, spomienky či situácie každému individuálne a mnohokrát si jedinec vytvára vlastný soundtrack svojho života s obľúbenými pesničkami.⁹

Zaujímavosťou je, že neznalosť jazyka nie je prekážkou pri počúvaní rôznych pesničiek. Nie je to faktor, ktorý by zabránil si ju vypočuť. Častokrát si človek vyberá hudbu podľa pocitu a nálady z nej. Mnohokrát texty nezohrávajú žiadnu úlohu obzvlášť v popovej hudbe. Dokonca vysoko v rebríčkoch sú častokrát pesničky s anglickými textami v anglicky nehovoriacich krajinách. Samotná melódia v pozadí akoby prehlušovali slová a boli jej najsilnejšou stránkou. Nazýva sa to „zvuková symbolika“. Až po preložení mnohých pesničiek sa častokrát pocit môže zmeniť alebo sa môže narušiť prvotný dojem zo skladby.

Hudba ma silu vnoriť sa do našich životov, pohrávať sa s našimi emóciami, meniť náladu či pohľad na okolitý svet. „Nereflektuje naše emócie priamo, ale ponúka nám romantický spôsob, ako si ich vysvetliť,“ vysvetľuje úlohu populárnej hudby teoretik Simon Frith v knihe *Music for Pleasure*.¹⁰ Hudba nám môže rovnako poskytovať rýchly spôsob navodenia si vlastných spomienok, dôležitých životných udalostí, alebo možnosti znovu prežiť moment, ktorý sa nám spája s konkrétnou piesňou. Tým, že je hudba smutná, veselá či agresívna,... nemá dopad na to či dokáže alebo nedokáže vyvolať pocit spomienky či úniku do konkrétneho momentu z minulosti. Cieleným zostavovaním poradia pesničiek si častokrát vedome vytvárame vlastný sprievodný *soundtrack* ktorý nás v tom

⁹ Jak posloucháme hudbu v roce 2022 - Intergram. Intergram - Nezávislá společnost výkonných umělců [online]. Copyright © 2018 Intergram, z.s. [cit. 05.05.2023]. Dostupné z: <https://www.intergram.cz/jak-poslouchame-hudbu-v-roce-2022/>

¹⁰ VESELÝ, Karel a Miloš HROCH. Všechny kočky jsou šedé. V Praze: Paseka, 2020. ISBN 9788076371019.

čase sprevádza. Najdôležitejšie je nájsť si vlastný kľúč k zostaveniu poradia prehrávaných skladieb. Dôležitosť počúvania hudby obmedzuje možnosti komunikácie inými ľuďmi v reálnom živote. Fenomén pohltienia hudbou má dopad na takmer každú generáciu súčasnosti. Mnoho z nás funguje na dennej báze v sprievode hudby pri rôznorodej činnosti. Ani v tých najutopistickejších predstavách nikto nepredpovedal vytvorenie tak silného fenoménu ako neustále počúvanie hudby v spoločnosti na dennej báze. Taktiež prepadnutím tomuto fenoménu som sa dostala do osobných eskapistických playlistov, ktoré ma vedia preniesť do rôznych fiktívnych zážitkov alebo krátkeho dovolenkovania.

Počúvanie hudby, vytváranie playlistov a následné jeho rozpracovávanie sa stalo ústredným námetom mojej diplomovej práce. Impulz, ktorý dopomáha prerušiť momenty a myslieť sa preniesť inam. Tak bežný a jednoduchý princíp s ktorým vedome *pracuje* dnes už veľká časť populácie. Momenty týchto eskapizmov sú tematicky rôznorodé. Výber pesničiek je veľmi intuitívny a pocitový. Záznamenávanie popových pesničiek v kolážových básňach je záznamom momentov, ktoré na prvý pohľad nemusia byť vôbec dôležité a sú väčšinou úplne bežné, možno sú to tak bežné momenty, že sú totožné s momentami iných ľudí. Možno aj oni popri počúvajú svoju hudbu, myslieť sa prenesú inam a tým si vytvoria svoj soundtrack prežívaného momentu. Záznam a vyskladávanie poloautomatizovanej básne je ešte ďalšou formou prežívania soundtracku. Znovu som počúvala celé hodinové playlisty, prekladala automaticky texty a zažívala popové príbehy prehadzovaním a premiešavaním viet medzi sebou. Opakujúce sa kliše textov uzemnilo moje pocity a dojem z pesničiek. Častokrát bolo otázne či mi vybratá pieseň znovu dokáže navodiť pocit playlistu. Nebolo to vlastne už podstatné. Prežité momenty skrz playlisty a básne boli zaznamenané a vytvorili nové podnety na ďalšie playlistové zážitky. Nie je cieľom opakovaného pocitu skrz jeden playlist ale objavovanie nových momentov a pocitov k vytváraniu

tematických playlistov. Môže to byť mechanizmus, ktorý nemá koniec. Je to projekt bez deadlinu. Textový záznam je „dovolenkovou fotografiou“ playlistu a stáva sa jeho básňou.

PROCES:

Na základe vybranej témy som sa rozhodla pristúpiť k vytváraniu impulzov, ktoré nás ľudsky zasahujú a „vytrhávajú“ z bežného života. Zvolila som možnosť prežívania eskapizmu skrz hodinové playlisty, ktoré boli vytvorené na základe spomienok, situácií či predstáv.

Na zaznamenávanie procesu prežívania neexistujúcej dovolenky, strávenej počas jednej hodiny, je vytvorený textový dovolenkový sprievodca. Jeho obsah je vyskladaný z návodu na vytváranie dovolenkových playlistov a jeho záznamov počas ich počúvania. Každý playlist je vytvorený tematicky. Zážitky prežité skrz hodinové playlisty zaznamenávam kolážovaním textov dohromady, z ktorých vznikajú abstraktné básne. Tie následne sú uchované samostatne v básnickej zbierke. Je to ich určitý druh záznamu, ktorý sa zachováva v textovej podobe. Vzniká tak básnická zbierka dovolenkových textov doplnená o autorské ilustrácie, ktoré navodzujú utopistickú nečasovú atmosféru.

Ďalšou formou, ktorá navodzuje rýchly spôsob úniku z žitej reality je navodenie pocitu dovolenky v bežnom prostredí a to vymedzením priestoru v ktorom sa pohybujem. Vymedzenie priestoru, ktorý má slúžiť len na únik pre predstavy obsahuje dominantný objekt v priestore, ktorý navodí pocit zvláštnosti a zmení bežnosť priestoru a jeho všedné využitie. V rámci tohto projektu je vo formálnom riešení tzv. *dreamscape*. Dreamscape je pojem označujúci snovú krajinu, prostredie, ktorá sa vyznačuje určitou zvláštnosťou, tajomstvom a často surrealistickou scenériou. Snová estetika navodzuje atmosféru nevšednosti.

Poukazuje na dôležitosť vlastného priestoru, ktorý sa stáva osobným a intímny, so schopnosťou prenosu pocitu a myšlienky do eskapistických predstáv. Zahrnutie tohto princípu v inštalácii má dopomôcť vyvolať pocit chvíľkovej dovolenky. Konkrétne vo fyzickej inštalácii sa jedná o miernu premenu priestoru a vytvorenia pódia, ktoré je zarovnané v úrovni okien. Tým sa vytvorí nový pocit a zážitok z priestoru. Účastník inštalácie bude mať možnosť prežiť neobvyklý moment výhľadu do záhrady, kde sa mu umožní pohľad na palmu. Na pódiu sú položené lehátka, ktoré majú navodiť náladu dovolenky a relaxovania. Do designu lehátok je použitý latex, ktorý evokuje nevšedné aktivity a jeho bežné využitie. Básnická zbierka je položená na lehátkach, kedy účastník inštalácie má možnosť si ju prečítať počas ich využívania. Celý dovolenkový zážitok v inštalácii dopĺňa pohľad na palmu z pódia, ktorá je navrhnutá na umiestnenie do záhrady Akadémie. Palma má poetický a dovolenkový charakter. Taktiež poukazuje na jej životaschopnosť prežiť aj v jej neprirodzenom prostredí. Tým, že bude zapožičaná udržiava koncept dovolenky a to tým, že je to len chvíľkovým zážitkom v živote a časovo ohraničeným umiestnením.

PROSTRIEDKY:

Prepájanie rôznych médií sa stalo dominantou práce. Hlavným prostriedkom počas hodinového dovolenkovania bolo vytváranie hodinových playlistov na platforme Spotify. Počas počúvania hudby a hľadania špecifického pocitu z nej som prirad'ovala pesničky do tematických playlistov. Pre ich vizuálne rozpoznanie na platforme som použila autorské abstraktné digitálne grafiky.

Básne sú tvorené poloautomatickou formou. Je to trochu v kontraste s vyskladávaním, ktoré sú veľmi pocitovo zamerané na atmosféru hudobného pozadia jednotlivých skladieb. Pri práci s textami pesničiek bol použitý jednoduchý automatický preklad z Google Translator. Nepresnosť prekladov ešte

viac častokrát upozad'ovala význam samotných textov jednotlivých skladieb. Kolážovaním nových textov sa vytvárali ich nové významy v celistvých textových záznamoch. Pod názvom skoro všetkých jednotlivých playlistov v textovej zbierke je pripísaný komentár, ktorý obsahuje vysvetlenie za akej situácie alebo pocitu bol playlist vytvorený. Tvorba básnickej zbierky vznikala za pomoci digitálnych grafických programov. Ilustrácie, ktoré sprevádzajú textovú tvorbu sú vytvorené kombinovaním rôznych techník - akvarelom, perokresbou a kresbou uhlíkom.

Najvýraznejší prvok fyzickej inštalácie – pódium bolo najskôr v grafických programoch vymodelované ako architektonický model a bude fyzicky vystavaný z dreva. Na pódiu budú umiestnené dve lehátka, *ready-made* objekty, ktoré sa autorským zásahom menia na umelecké objekty. Výmenou pôvodných sedákov za latex sa z lehátiek stávajú znepokojujúce ale zároveň ľudskej koži veľmi podobné objekty. Nezvyčajnosť použitého materiálu akým je latex, dodá divákovi obzváštnenie pocitu a zážitku pri priamom kontakte s ním.

Posledným nemenej dôležitým prvkom inštalácie bude umiestnenie palmy na záhradu Akadémie. Palma ako jeden z najpoužívanějších symbolov dovolenky, spoločne s jej umiestnením do zorného poľa diváka, bude hrať kľúčovú úlohu celého zážitku chvíľkovej dovolenky.

Strategickým umiestnením pódia do blízkosti okien a jeho vyvýšenie umožnia divákovi, ktorý sedí na lehátku výhľad na palmu a bude zavŕšením navodenia chvíľkového pocitu dovolenky.

REFLEXIA:

Počas posledného roku som sa snažila hľadať formu ako poňať tému dovolenky a zistiť aký má v súčasnosti dovolenka dôvod. Aké sú možnosti jej

uskutočnenia a akým spôsobom je ju možné zažiť kedykoľvek. Vytvorenie návodu alebo textového sprievodcu je osobným výkladom, ujasnenie si pojmov či môjho postavenia skrz prácu a voľného času.

Počas vytvárania krátkodobého dovolenkového momentu počas bežného dňa, vznikali momenty, ktoré ma aspoň nachvíľu dokázali vytrhnúť z reality. Vytváranie nových zážitkov skrz hudbu a texty, mi umožnili si vytvoriť nové zážitky, ktoré potvrdili známe tvrdenie, že dovolenka je stav mysle. Experimentovanie skrz vytváranie básní ma občas dostávalo do neistoty a spôsobilo pochybovanie o správnosti celého procesu. Svoj význam mi potvrdili pri ich opätovnom pretváraní počas počúvania playlistov, keď ten istý pocit, ktorý mali navodiť znovu nastal. Celým procesom sprevádzala neistota, keď som experimentovala s médiami, ktoré nie sú prvkami, ktoré sa bežne vyskytujú v mojej tvorbe. Na základe novonadobudnutých skúseností som mala možnosť preskúmať rôzne roviny svojich možností a posunúť sa so voľou tvorbou ďalej.

ZDROJE:

SKOPALOVÁ, Eva a Václav JANOŠČÍK, ed. **Návrat do budoucnosti**. Přeložil Magdalena Jadwiga HÄRTELOVÁ, přeložil Martin MICKA, přeložil Ondřej TRHOŇ, přeložil Josef ŘÍDKÝ, přeložil Alžběta STANČÁKOVÁ, přeložil Anna KOUTSKÁ. V Praze: Vysoká škola uměleckoprůmyslová, 2019. ISBN 978-80-87989-81-4.

HOFREITER, Roman, Věra PATOČKOVÁ, Miroslav PAULÍČEK a Milan ZEMAN, CHORVÁT, Ivan a Jiří ŠAFR, ed. **Volný čas, společnost, kultura: Česko - Slovensko**. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2019. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 9788074192708.

VESELÝ, Karel a Miloš HROCH. **Všechny kočky jsou šedé**. V Praze: Paseka, 2020. ISBN 9788076371019.

Prekérní pojem prekarity - Artalk.cz. Artalk.cz - Aktuálně o výtvarném umění [online]. Copyright © COPYRIGHT 2007 [cit. 05.05.2023]. Dostupné z: <https://artalk.cz/2023/03/20/prekerni-pojem-prekarity/>

Dovolená je stavem mysli, dá se strávit kdekoliv. Fotografka se jela rekreovat na d'áblické sídliště | Radio Wave. Radio Wave [online]. Copyright © 1997 [cit. 05.05.2023]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/dovolena-je-stavem-mysli-da-se-stravit-kdekoliv-fotografka-se-jela-rekreovat-na-8535110>

SNAP cgt | Présentation. SNAP cgt | Accueil [online]. Dostupné z: <https://www.snapcgt.org/le-snap-cgt/presentation>

Hudba a tvořivost v antickém Řecku - TED-Ed - Videacesky.cz. Videacesky.cz | YouTube videa s českými titulky [online]. Copyright © 2023, [cit. 05.05.2023]. Dostupné z: <https://videacesky.cz/video/hudba-a-tvorivost-v-antickem-recku>

Proč posloucháme hudbu s texty, kterým nerozumíme? Odborníci znají odpověď | Radio Wave. Radio Wave [online]. Copyright © [cit. 05.05.2023].

Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/proc-poslouchame-hudbu-s-texty-kterym-nerozumime-odbornici-znaji-odpoved-8703129>

Hudba jako univerzální fenomén. Od jaguárů z brazilského pralesa přes venkovské tancovačky po film Avatar - Novinky. [online]. Copyright © 2003 [cit. 05.05.2023]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/kultura-salon-hudba-jako-univerzalni-fenomen-od-jaguaru-z-brazilskeho-pralesa-pres-venkovske-tancovacky-po-film-avatar-40350141>

Jak posloucháme hudbu v roce 2022 - Intergram Intergram - Nezávislá společnost výkonných umělců [online]. Copyright © 2018 Intergram, z.s. [cit. 05.05.2023]. Dostupné z: <https://www.intergram.cz/jak-poslouchame-hudbu-v-roce-2022/>

Štvordňový pracovný týždeň vo svete - epracaonline.sk. epracaonline.sk - Denník Práca od roku 1945 [online]. Dostupné z: <https://epracaonline.sk/stvordnovy-pracovny-tyzden-vo-svete/>

Víkend a jeho história: Namiesto soboty boli voľné pondelky | interez.sk. interez.sk | byť smart je interez [online]. Copyright © Interez.sk 2014 [cit. 11.05.2023]. Dostupné z: <https://www.interez.sk/namiesto-soboty-boli-volne-pondelky-takto-vznikalo-zavedenie-dvojdnového-volna-pocas-vikendov/>